

УДК 37.014.543(477)

Т.В. Рижа, здобувач

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ КОШТОРИСНИХ ПРИЗНАЧЕНЬ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Визначено зміст складових управління формуванням та контролем виконання кошторисних показників у вищих навчальних закладах. Розглянуто окремі аспекти контролю за виконанням кошторисних призначень. Запропоновані конкретні рекомендації задля практичного використання щодо здійснення управління кошторисними призначеннями.

Ключові слова: фінансово-господарська діяльність, кошторис, планування, кошторисні призначення, доходи, видатки, організація виконання кошторису, контроль.

Определено содержание составляющих управления формированием и контролем исполнения сметных показателей в высших учебных заведениях. Рассмотрены отдельные аспекты контроля за выполнением сметных назначений. Предложены конкретные рекомендации для практического использования в осуществлении управления сметными назначениями.

Ключевые слова: финансово-хозяйственная деятельность, смета, планирование, сметные назначения, доходы, расходы, организация выполнения сметы, контроль.

The substance of components of administration the formation and control of the execution of estimated parameters in the higher educational institutions is defined. The individual aspects of control over the execution of estimated allotments are reviewed. The specific recommendations for practical use in the administration the estimated allotments are proposed.

Key words: financial and economic activities, estimate, planning, estimated allotments, revenues, expenses, organizing the execution of estimate, control.

Постановка проблеми. Функціонування закладів освіти державної та комунальної форм власності здійснюється на основі кошторису, в якому визначаються суми доходів та видатків, обсяг і напрями спрямування коштів для виконання своїх функцій та досягнення цілей. За умов обмеженої наявності фінансових ресурсів у вищих навчальних закладах особливо актуальним є питання забезпечення ефективного управління контролем за виконанням кошторисних призначень, яке слід розглядати у сукупності таких складових: планування, організація виконання кошторису, контроль та регулювання.

Планування у фінансово-господарській діяльності ВНЗ окреслює фінансове майбутнє, надає можливість для запобігання несприятливим подіям, поліпшує якість прийняття управлінських рішень, сприяє їх відкритості та прозорості. Проте не менш важлива роль у системі ефективного управління доходами і видатками вищого навчального закладу (ВНЗ) належить і організації виконання кошторисних призначень, контролю та регулюванню цих процесів. Зазначимо, що на сьогодні не існує єдиного механізму управління виконанням кошторисних призначень з позиції ефективного використання фінансових ресурсів. Вищі навчальні заклади самостійно вирішують цю проблему, вивчаючи шляхи оптимізації та врегулювання питань, що виникають під час здійснення ними фінансово-господарської діяльності. Така ситуація зумовлює потребу ґрунтовного дослідження цієї проблеми з метою надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління формуванням та контролем виконання кошторисних призначень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування бюджету вищого навчального закладу й управління бюджетними коштами розглянуто у працях таких вітчизняних науковців, як Т.М. Боголіб [1], Т.М. Кондрашової [2], В.С. Буковинського, А.М. Гринь. Особливості бюджетування вищих навчальних закладів за сучасних умов функціонування було розглянуто автором у роботі [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На нашу думку, потребують подальшого дослідження питання, пов'язані з оптимізацією використання фінансових ресурсів навчального закладу з позиції забезпечення ефективного управління виконанням кошторисних призначень.

Цілі статті. Метою цієї статті є дослідження окремих аспектів управління формуванням та контролем за виконанням кошторисних призначень у вищих навчальних закладах і наданням практичних рекомендацій щодо забезпечення його ефективності.

Виклад основного матеріалу. Система управління формуванням та контролем за виконанням кошторисних призначень у вищому навчальному закладі включає поетапне виконання таких складових: планування, організація виконання, контроль за виконанням кошторисних призначень та регулювання (табл. 1).

Таблиця 1

Система управління формуванням та контролем за виконанням кошторисних призначень у вищому навчальному закладі

№ з/п	Складові управління	Зміст складових управління
1	Планування	– формування дохідної частини кошторису; – визначення складу та обсягів видатків ВНЗ; – моделювання динаміки здійснення видатків у розрізі джерел їх сплати
2	Організація виконання	– організація системи бухгалтерського та податкового обліку; – організація матеріально-технічного забезпечення; – створення норм, лімітів використання матеріальних та фінансових ресурсів; – аналіз надходжень коштів за надані послуги та їх використання
3	Контроль виконання кошторисних призначень	– здійснення контролю за відхиленнями від запланованих показників діяльності
4	Регулювання	– взаємодія підрозділів на основі чіткого розподілу обов'язків

Джерело: складено автором.

На першому етапі відбувається формування дохідної частини кошторису, визначення складу та обсягів видатків ВНЗ, моделювання динаміки здійснення видатків у розрізі джерел їх сплати. Зазначимо, що показники кошторису навчального закладу повинні плануватись на підставі проведення наукових та економічно обґрунтованих заходів щодо визначення критеріїв розподілу коштів відповідно до напрямів та обсягів їх використання. Обов'язковою передумовою планування є вивчення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність ВНЗ, установчих та інших документів, у тому числі тих, що визначають особливості статусу навчальних закладів як бюджетних установ.

На етапі планування відбувається *моделювання динаміки* видатків протягом року в розрізі джерел їх сплати. Розраховані показники відображаються у помісячному плані використання бюджетних коштів з помісячною розбивкою видатків відповідно до кодів економічної класифікації за кожною виконуваною бюджетною програмою (функцією). Вищі навчальні заклади витрачають кошти на цілі та в межах, установлених помісячними планами використання бюджетних коштів.

Другий етап – організація виконання показників кошторису, яку пропонуємо здійснювати в напрямках: організації системи бухгалтерського та податкового обліку, організації матеріально-технічного забезпечення, створення та дотримання норм і лімітів використання матеріальних та фінансових ресурсів, аналізу надходжень коштів за надані послуги та їх витрачання.

Організація системи бухгалтерського та податкового обліку повинна спрямовуватись на забезпечення виконання таких завдань: 1) організацію діяльності фінансових підрозділів відповідно до типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи; 2) дотримання вимог законодавства стосовно порядку визначення доходів та витрат, відображення сум у регістрах бухгалтерського обліку та звітності. З цією метою слід забезпечити фіксацію всіх фінансово-господарських операцій у первинних та зведених документах; правильність розрахунків фактичних сум доходів і видатків та їх відображення у системі рахунків бухгалтерського обліку; виконання зобов'язань за до-

помогою перерахування належних сум одержувачам коштів; своєчасного та правильного відображення даних у податковій та фінансовій звітності.

Організація матеріально-технічного забезпечення здійснюється за допомогою забезпечення ефективної системи закупівель за державні кошти. Дотримання вимог чинного законодавства з питань державних закупівель є одним із факторів економії фінансових ресурсів навчального закладу. З цією метою у державних ВНЗ повинна бути сформована система функціонування державних закупівель, яка включатиме сукупність елементів, призначених для виконання заданих функцій. Основним завданням цієї системи є забезпечення раціонального та ефективного використання коштів ВНЗ. Складовими елементами цієї системи є сукупність організаційних, адміністративних і правових заходів, технічних засобів і дій персоналу, спрямованих на досягнення заданої мети.

Для безпосередньої організації та проведення процедур державних закупівель у ВНЗ створюється комітет з конкурсних торгів. Комітет з конкурсних торгів планує протягом року здійснення процедур закупівель відповідно до затвердженого кошторису ВНЗ, складає та затверджує річний план державних закупівель, здійснює вибір процедури закупівлі, проводить процедури закупівель, попередню кваліфікацію учасників, забезпечує рівні умови для всіх учасників, об'єктивний та чесний вибір переможця [4].

Створення та дотримання норм та лімітів використання матеріальних та фінансових ресурсів повинно сприяти ефективному та раціональному використанню ресурсів у таких напрямках:

- економне використання енергоресурсів та здійснення постійного контролю за енергозбереженням;
- раціональне використання матеріальних ресурсів та не допущення їх перевитрачання;
- забезпечення доцільності відряджень та економія коштів на їх здійснення;
- використання службових телефонів та здійснення відшкодування вартості розмов, що не пов'язані зі службовими обов'язками користувача та багато інших.

Норми використання матеріальних ресурсів розробляються та доводяться розпорядчими документами до підрозділів та служб вищого навчального закладу.

Аналіз надходжень коштів за надані послуги та їх використання повинен здійснюватись у розрізі кожного з видів платних послуг, які надаються навчальним закладом. Адміністрація навчального закладу повинна мати повну та оперативну інформацію про стан розрахунків за надані освітні послуги, що надасть можливість своєчасно реагувати та вживати заходів щодо усунення заборгованості.

Опрацювання даних про надходження плати за надані освітні та інші платні послуги в єдиній інформаційній системі управління фінансово-господарською діяльністю ВНЗ дозволить отримувати оперативну інформацію щодо наявності переплати або заборгованості на початок звітного періоду; надходжень поточного звітного періоду, в тому числі в рахунок погашення боргу минулих звітних періодів, виконання плану поточного звітного періоду та в рахунок надходжень майбутніх періодів; виконання плану поточного звітного періоду; наявності боргу поточного звітного періоду та наявності залишку боргу минулих періодів (рис.).

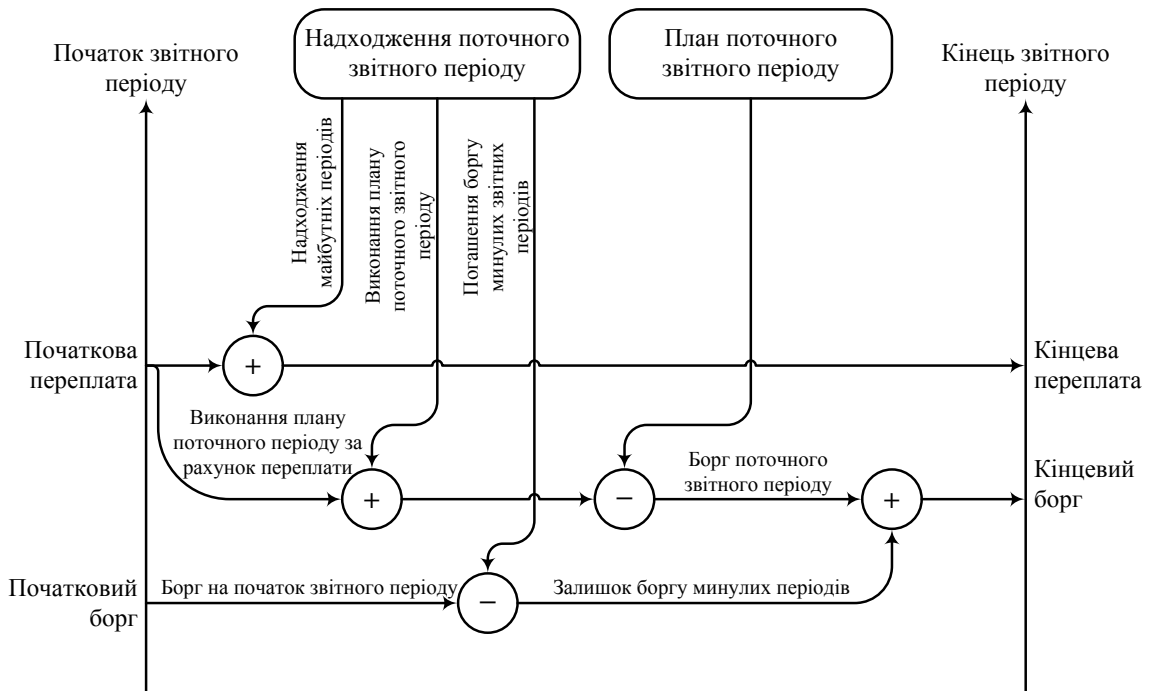

Рис. Контроль надходжень плати за надані освітні та інші платні послуги в інформаційній системі

Третій етап – контроль виконання кошторисних призначень, що передбачає виконання контрольних процедур за відхиленнями від запланованих показників діяльності. З цією метою в єдиній інформаційній системі управління фінансово-господарською діяльністю ВНЗ може бути створений спеціальний звіт, призначений для оцінювання стану виконання кошторисних призначень, відхилень від запланованого стану, аналізу можливих рішень і дій (табл. 2).

Таблиця 2

Звіт про виконання кошторису

КЕКВ	Річний фонд	Фонд звітного періоду	Виконано				Залишок фонду звітного періоду	Залишок річного фонду
			за надходженнями від початку року	за видатками від початку року	середньомісячні надходження	видатки поточного місяця		
Надходження коштів								
Видатки – всього, в т. ч.:								
– поточні видатки КЕКВ 2000 КЕКВ 2200 КЕКВ 2400								
– капітальні видатки КЕКВ 3000								
– нерозподілені видатки КЕКВ 9000								

Джерело: складено автором.

Запропонована структура звіту про виконання кошторису дозволяє деталізувати інформацію в розрізі надходжень загального й спеціального фонду кошторису та здійснювати аналіз і контроль видатків у розрізі господарських операцій. Інструментом забезпечення ефективного ухвалення рішень на рівні управлінського контролю за виконанням кошторисних призначень є реалізація так званого управління за відхиленнями, при якому управлінські рішення приймаються на основі даних про відхилення стану господарської діяльності від запланованих показників. Такий метод автоматичного контролю та економічного аналізу дозволяє не лише звільнити спеціалістів від ручного виконання технічних операцій, а й прискорити вироблення й прийняття управлінських рішень під час виконання кошторисних призначень.

Однією з важливих умов забезпечення дотримання кошторисної дисципліни та скорочення часу, необхідного для отримання та оброблення інформації, що потрібна для ухвалення управлінських рішень, є взаємодія підрозділів на основі чіткого розподілу обов'язків та дотримання часового графіка проходження документації.

Висновки і пропозиції. Застосування нових методів управління, зокрема управління за відхиленнями в організації контролю за виконанням кошторисних призначень, спрямоване на спрощення і підвищення якості прийняття управлінських рішень. Завдяки застосуванню цього методу значно зменшуються обсяги аналізованої інформації – відповідальна особа приймає рішення на основі релевантної суттєвої інформації у вигляді відхилень. Відбувається оптимізація організаційних структур об'єктів управління за рахунок скорочення трудомістких ланок роботи (оброблення даних та їх елементарний аналіз), які виконуються в автоматичному режимі, забезпечується точність розрахунків.

Список використаних джерел

1. *Боголіб Т. М.* Формування бюджету вищого навчального закладу / Т.М. Боголіб // *Фінанси України.* – 2004. – № 10. – С. 95-102.
2. *Кондрашова Т. М.* Розробка і впровадження системи управління бюджетними коштами державних вищих навчальних закладів / Т. М. Кондрашова // *Фінанси України.* – 2004. – № 9. – С. 45-50.
3. *Рижа Т. В.* Особливості бюджетування вищих навчальних закладів за сучасних умов функціонування / Т. В. Рижа // *Вісник Хмельницького національного університету.* – 2010. – № 2. – Т. 3. – С. 176-182.
4. *Про здійснення державних закупівель :* Закон України від 1 черв. 2010 р. № 2289-VI // *Голос України.* – 2010. – № 118.